

NÁRODNÍ KONVENT

Potenciál formování podobně smýšlejících koalic v EU po brexitu

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 8. února 2019

Doporučení vypracovali Zuzana Kasáková, Vladimír Bartovic

Úvod do problematiky

Vystoupení Spojeného království z Evropské unie na konci března tohoto roku zásadně ovlivní rozložení sil v Evropské unii. Mění se koaliční potenciál jednotlivých členských zemí, který se v praktické rovině projeví v dosahování většiny při rozhodování kvalifikovanou většinou v Unii a v budování blokačních menšin. V prvním případě se zvýší význam populačně velkých členských zemí, zejména Polska. V případě druhém svou roli posiluje především Německo, bez jehož účasti bude velice těžké blokační menšinu utvořit. Je zřejmé, že britským odchodem z Unie dojde k posílení tzv. jižního křídla EU, které není příliš nakloněno liberalizaci vnitřního trhu, a ještě více se projeví síla zemí eurozóny, byť mají v některých oblastech zcela odlišné zájmy.

Česká republika se tak musí vyrovnat se změnou svého postavení v EU. Ve Spojeném království ztrácí partnera se silným koaličním potenciálem, s nímž sdílela shodné postoje k řadě unijních politik. Díky vzájemné spolupráci v rámci skupiny tzv. podobně smýšlejících zemí mohla Česká republika prosazovat své priority – dokončení liberalizace vnitřního trhu, obranná politika, vztah k eurozóně, jaderná energetika či podpora rozšíření EU. Česká republika tak bude nucena hledat nové partnery, s nimiž by byla schopna vytvořit hlasovací většinu a prosadit tak své zájmy. Bude záležet na konkrétním tématu, na němž se s ostatními členskými zeměmi Unie shodne. Zvyšuje se tím flexibilita koalic, což klade velké nároky na jasnou formulaci stanovisek a postojů jednotlivých členů EU.

Důležitou roli v tomto směru budou hrát nejenom bilaterální vztahy mezi jednotlivými zeměmi, které jsou v některých případech posíleny formou tzv. strategických partnerství, ale rovněž multilaterální platformy. Česká republika se bude muset rozhodovat, nakolik a v jakých oblastech využívat spolupráci v rámci stávajících regionálních formátů spolupráce typu V4 a v jakých bude výhodnější využít nových platform, např. Nová Hansa.

Z hlediska budování koalic je důležité brát v úvahu otázku nastavení fungování eurozóny. Nejenom z pohledu jejího možného rozšíření o další země (Bulharsko, Rumunsko či Chorvatsko), ale především míry prohlubování spolupráce zemí eurozóny a formalizace jejich institucí. Pokud by se eurozóna stala jádrem rozhodovacího procesu v Evropské unii, bylo by pro neeurové země velice těžké ovlivnit dohodnuté kompromisní stanovisko a zabránit přijetí legislativy, se kterou by nesouhlasily, čímž by v podstatě došlo k jejich marginalizaci. V případě, že by se tak nestalo a země stojící mimo eurozónu chtěly využít rozdílů mezi eurovými zeměmi a prosadit vlastní návrh legislativy, z hlasovací aritmetiky lze dovodit, že by musely získat podporu minimálně sedmi členských zemí eurozóny.

Rámec kulatého stolu

Národní konvent v pátek 8. února 2019 diskutoval otázky vztahující se ke koaličnímu potenciálu podobně smýšlejících zemí v Evropské unii po odchodu Spojeného království. Debaty se zúčastnili zástupci Evropského parlamentu, Parlamentu České republiky, zastupitelských úřadů v Praze, státní správy, institucí EU, neziskových organizací, sociálních partnerů a akademické sféry. Kulatý stůl organizoval Úřad vlády ČR ve spolupráci s Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM.

Diskuze se soustředila na čtyři základní otázky:

1) Kdo nahradí Spojené království jako lídra zemí prosazujících dokončení liberalizace vnitřního trhu?

Dokončení liberalizace vnitřního trhu dlouhodobě patří mezi klíčové priority ČR. V této oblasti sdílí ČR stejný názor se Spojeným královstvím, Švédskem či Nizozemskem. Nabízí se otázka, jakým způsobem budou podobně smýšlející země po odchodu Spojeného království spolupracovat a hledat partnery pro prosazení svých názorů a postojů. Znamená to větší flexibilitu tvorby koalic? Bude více záležet na konkrétním dílčím tématu?

2) Jakým způsobem by měla Česká republika spolupracovat se zeměmi v eurozóně a mimo ni?

S ohledem na reformní proces je zřejmé, že eurozóna bude klíčovou platformou pro další směřování evropské integrace. Nakolik budou státy mimo eurozónu schopny vytvořit koalici, která bude moci reálně něco prosadit? Nakolik je eurozóna bude brát vážně? V jakých oblastech se vyplatí spolupracovat se zeměmi a v jakých nikoli?

3) Jaká je role stávajících formátů spolupráce v kontextu aktuálního vývoje a nových iniciativ?

Tato otázka se zaměřuje na analýzu nových dělicích linií v EU dle témat a geografického rozložení. Věnuje se také potenciálu stávající spolupráce v rámci Visegrádské čtyřky, či v rámci Slavkovského formátu z hlediska prosazení priorit ČR v Unii.

Podkladem pro debatu v rámci kulatého stolu byl diskuzní materiál o potenciálu formování podobně smýšlejících koalic v Unii po brexitu, který vypracoval tým autorů **Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM** ve složení Vladimír Bartovic a Vít Havelka, a tři diskuzní stanoviska. První stanovisko formuloval Aleš Chmelař, náměstek pro řízení Sekce evropské, Ministerstvo zahraničních věcí ČR, druhé představil Jan Bittner z Oddělení strategií a trendů EU, Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády ČR, třetí Vít Beneš z Metropolitní univerzity Praha.

Zasedání Národního konventu zahájila státní tajemnice pro evropské záležitosti **Milena Hrdinková**. Akcentovala význam dopadu odchodu Spojeného království z EU jak pro Evropskou unii jako takovou, tak pro Českou republiku. Zdůraznila názorové souznění obou zemí v řadě unijních politik. Z hlediska České republiky bude důležité nalézt názorově blízké partnery, se kterými bude moci vytvořit většinu. Budování koalic je nutné podle státní tajemnice hledat nejenom na nejvyšší úrovni, ale již na úrovních pracovních. Za tímto účelem by Česká republika měla využívat stávající i nové platformy spolupráce.

Po úvodním slovu státní tajemnice představil **Vít Havelka** diskuzní otázky a hlavní body podkladového materiálu. Vyzdvihl význam Nizozemska, které se v tuto chvíli staví do pozice lídra zemí prosazujících liberalizaci vnitřního trhu a které iniciovalo vznik uskupení Nová Hansa. Rovněž zdůraznil posílení váhy Polska v rozhodovacím procesu EU po brexitu a postavení Německa, které působí jako jakási spojnice mezi Francií a jižním křídlem a ČR. Dále se zaměřil na potenciál spolupráce mezi Českou republikou a zeměmi jižního křídla, které se snaží o větší míru přerozdělování v rámci Unie. Zdůraznil rovněž zvýšení významu

zemí eurozóny pro rozhodování v EU. Brexit pro ČR představuje nutnost využívat nejen existujících a nových regionálních formátů spolupráce, ale intenzivněji využívat i bilaterálních strategických partnerství s vybranými zeměmi Unie.

Aleš Chmelař zdůraznil, že odchod Spojeného království znamená pro Českou republiku hledání nové rovnováhy za účelem prosazení svého zájmu. Česká republika bude nucena k větší flexibilitě v budování koalic s členskými zeměmi dle společných témat. V této souvislosti zdůraznil posílení Polska z hlediska vyjednávacího a hlasovacího potenciálu a také zemí eurozóny. Podle Chmelaře se dá rovněž očekávat rostoucí tlak na reformu definice kvalifikované většiny. Závěrem se věnoval i otázce rozšíření a koaličnímu potenciálu nových členských zemí pro Českou republiku.

Jan Bittner vyzdvihl nutnost oddělovat fungování uvnitř EU a její působení navenek. Pokud jde o postavení ČR, ta podle něj ztrácí odchodem Spojeného království formální vliv. Je proto důležitá spolupráce nejen se zeměmi EU ať již na bilaterální úrovni, či v rámci stávajících a nových platforem, ale rovněž s českými občany působícími v institucích EU a zahraničními think-tanky.

Poslední stanovisko přednesl **Vít Beneš**, který akcentoval nutnost formování flexibilních koalic dle jednotlivých témat a zájmů ČR. Česká republika by měla s ohledem na tuto flexibilitu a proměnlivost koalic zvolit odpovídající vyjednávací strategii. To je důležité zejména při jednání se zeměmi eurozóny, neboť odchodem Spojeného království se ještě více prohloubí asymetrie mezi eurovými a neeurovými zeměmi. Potenciál budování koalic se státy eurozóny se odvíjí od hloubky integrace eurozóny a jejím institucionálním uspořádání. Zdůraznil rovněž roli Německa a jeho flexibilitu ve formování koalic. Z hlediska tvorby koalic apeloval na vzdání se stereotypního nahlížení na země Unie včetně České republiky. Stereotypy snižují koaliční potenciál, neboť země „škatulkují“, případně ostrakizují.

V diskusi dále vystoupila celá řada odborníků, akademiků, představitelů sociálních partnerů i Evropského parlamentu a Parlamentu ČR, jmenovitě **Irah Kučerová** (Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy), **Ivan Voleš** (Hospodářská komora ČR), **Martin Bednář** (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), **Pavel Fára** (Svaz průmyslu a dopravy ČR), **Naděžda Homolová** (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), **Milena Hrdinková** (Úřad vlády ČR), **Vladimír Bartovic** (Institut pro evropskou politiku EUROPEUM), **Aleš Chmelař** (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), **Jan Tlamycha** (Evropský parlament), **Vít Beneš** (Metropolitní univerzita Praha), **Zbyněk Smetana** (Úřad vlády ČR) a **Bohumil Čáp** (ČMKOS).

Diskující se ve svých příspěvcích věnovali otázce vztahu mezi zeměmi eurozóny a zeměmi, které euro nepřijaly s ohledem na posílení role eurozóny po odchodu Spojeného království. Dále byla velká pozornost věnována koaličnímu potenciálu České republiky s ostatními zeměmi EU. V tomto kontextu byla zmíněna i možná revize současného nastavení kvalifikované většiny, které bylo přijato Lisabonskou smlouvou. Dále byl zdůrazňován pragmatický a flexibilní přístup v budování koalic po odchodu Spojeného království. V této souvislosti byl akcentován i důraz na jasně a srozumitelně formulovanou pozici České republiky, aby bylo ostatním zemím v EU zřejmé, čeho chce Česká republika dosáhnout na jedné straně a na straně druhé, co může svým partnerům nabídnout. Diskutován byl i význam využívání stávajících platforem spolupráce jakož i platforem nově vzniklých (např. Nová Hansa). Předmětem debaty se stala také spolupráce s Evropským parlamentem a českými europoslanci, i způsob komunikace s Evropskou komisí.

Navrhovaná doporučení

Odchod Spojeného království z EU povede k vychýlení dosavadní rovnováhy hlasování v Evropské unii, které zavedla Lisabonská smlouva. Z hlasovací aritmetiky je zřejmé, že sílu Spojeného království za současného složení Evropské unie nenahradí žádná jiná členská země, ale pouze skupina zemí. Účastníci konventu se shodli na snížení vlivu skupiny tzv. podobně smýšlejících zemí, jejíž součástí Spojené království bylo, a posílení postavení zemí eurozóny. Debatující vyjádřili obavu z marginalizace České republiky jako nečlenské země eurozóny zejména s ohledem na možné prohloubení spolupráce mezi eurovými zeměmi navzájem a formalizaci eurozónových institucí. Shodli se proto na nutnosti co nejužší formy spolupráce mezi ČR a eurozónou.

Shoda rovněž panovala na nutnosti jasně definovat pozici České republiky, aby potenciálním koaličním partnerům v Unii bylo zřejmé, jakých cílů chce ČR dosáhnout. Koalice by měly být budovány pragmaticky, vždy se zřetelem na specifickou problematiku projednávaného tématu. Česká republika by tak měla být více aktivní a flexibilně využívat stávajících (např. Visegrádská skupina) i nových formátů spolupráce (např. Slavkovský formát či Nová Hansa).

Debatovány byly nejenom multilaterální formy spolupráce, ale i spolupráce bilaterální. Konsenzus panoval ohledně využití posílení role sousedních zemí České republiky – Německa a Polska. Obě země byly označeny za důležité partnery ČR. Zároveň by Česká republika měla dlouhodobě větší pozornost věnovat i posílení svého neformálního vlivu, který v konečném důsledku napomůže prosazení českých priorit. V tomto kontextu byla debatována a akcentována i aktivní spolupráce České republiky s českými občany v unijních institucích a poslanci Evropského parlamentu.

Doporučení Národního konventu o EU:

- 1.** Česká republika by měla **přistupovat k vytváření koalic** v Evropské unii **flexibilně a pragmaticky** dle projednávaného tématu s jasně definovanými pozicemi. Například v případě dokončení liberalizace vnitřního trhu může spolupracovat se zeměmi v rámci Nové Hansy, v oblasti infrastruktury či digitální agendy se nabízí využít potenciálu Slavkovského formátu a Visegrádské čtyřky.
- 2.** Česká republika by měla při prosazování svých jasně definovaných priorit **využít rostoucí síly sousedních zemí**, tedy zejm. Německa a Polska.
- 3.** Česká republika by měla **usilovat o úzkou vazbu na eurozónu a konstruktivně se účastnit všech formátů spolupráce**, které eurozóna nečlenskými zeměmi nabídne. Česká republika by měla také podporovat otevřenost těchto formátů.
- 4.** Česká republika by měla **aktivně podporovat Češky a Čechy působící v evropských institucích**. Současně by s těmito institucemi i s českými europoslanci měla úzce spolupracovat.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskuzi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskuzi řečeno, a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.eu, na Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a na facebookovém [@konventeu](https://www.facebook.com/konventeu) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).